

OPŠTE METODE I SREDSTVA VASPITANJA I

- **Metoda** je osmišljen i ustaljen postupak usmjeren na postizanje nekog cilja u nauci ili praktičnoj djelatnosti.
- Metode označavaju relativno ustaljene modele (redosled, procedure) ponašanja koje su se pokazale efikasnim.
- Pedagogija kao nauka proučava te raznovrsne modele za organizaciju vaspitnog procesa i time podiže nivo njihove osmišljenosti, svjesnosti, pa i efikasnosti.
- U primjeni metoda vaspitanja susreću se i pepliću vještina (uvježbanost, rutina) i primjena novih naučnih otkrića pedagogije koje proučavaju tok vaspitnog procesa.
- Pošto je vaspitna djelatnost raznovrsna i složena tako ne postoji nijedna univerzalno važeća metoda vaspitanja. **Monometodizam** je težna da se 1 postupak proglasi najvažnijim ili jedino ispravnim ili efikasnim. **Ametodizam** je zalaganje da se odustane od bilo kakvog osmišljenog i trajnijeg načina vaspitnog postupanja i definisanja.

Kao opšte metode vaspitanja najčeće se pominju:

Ubeđivanja i uvjeravanja (saznavanje, shvatanje i emocionalno prihvatanje određenih pogleda, ubeđenja, uvjerenja stavova i vrednosnih opredjeljenja).

- **Ovom metodom se stvaraju** takvi uslovi i vaspitne situacije u kojima vaspitanik svjesno, aktivno i kritički prima nova znanja i sisteme vrijednosti iz nauke, životne stvarnosti našeg društva.
- Time se stvara osnova za pogled na svijet, koji u sebi sadrži jedinstvo stavova, ubeđenja, uvjerenja i postupaka ličnosti. Pravilna upotreba ove metode omogućuje uspostavljanje jedinstva između misli, riječi, razumjevanja, osjećanja i postupanja (npr. moral). Učenici usvajaju određena znanja ili uz neposrednu pomoć (objašnjenje i tumačenje) nastavnika ili kroz ličnu kritičku i samokritičku aktivnost.

- Pošto u osnovi ove metode leži postupak procjenjivanja i vrednovanja u toku koga se izgrađuje sistem ličnih vrijednosti, ubjeđenja, uvjerenja i stavova, mnogi su je nazivali i metodom vrednovanja (etičkog, estetskog, itd.)
- Ova metoda neće uvijek za osnovu imati znanja, činjenice, podatke, već će se često zadovoljiti i vjerovanjem. Zbog toga se u njoj dosta koristi snaga riječi, emocionalno intonirani iskazi, moć umjetničkog izražavanja, itd. i tu se nastavnik približava dramskom umjetniku i koristi njegova sredstva.
- Uvjeravanje treba da bude prirodno i neusiljeno, a nastavnik mora biti potpuno, duboko i iskreno prožet ubijeđen i oduševljen onim o čemu govori, tj. u šta ubjeđuje učenike. Znači bitan je i proces, tj. ne samo cilj, tj. ubjeđenja i stavovi, već i postupak kako se do njih došlo. Pravilnim i uspješnim korišćenjem ove metode nastavnik usmjerava učenika u pozitivnom pravcu, pomaže u razvitku karaktera, kultiviše temperament i oplemenjuje emocionalno izražavanje.

- **Sredstva** ove metode su: istinite činjenice, podaci i naučna znanja; sistem vrijednosti koji je osnova vrednovanja; društveni običaji, navike, obredi i zakoni – osjećanje dužnosti; situaciono uticanje – neposredno uključivanje učenika u aktualna zbivanja u kolektivu, sredini. – ne nastavne već i životne situacije; predavanja, javne rasprave i polemike; objašnjenja nastavnika; ugledanje; primjeri; ugledanje na drugove; upoređivanje i suprostavljanje dobrih i rđavih primjera; stvaranje ideala – iz života umjetnosti, istorije, literature, itd; savjeti i direktne pouke vaspitača kao posebni etički razgovori u cilju upućivanja, upozoravanja, savjetovanja, poučavanja – npr. rad školskih pedagoga, nagovaranje uz saglasnost; upozorenje, kritika i samokritika.
- Ova metoda ne smije da se pretvori u moralisanje, pridikovanje, popovanje itd.

Vježbanja i navikavanja (osposobljavanje za primjenu usvojenih znanja, vrijednosti, ubjeđenja, uvjerenja, umenja i navika)

- Smisao vaspitnog procesa nije samo u usvajanju znanja već i u osposobljavanju ličnosti da sama preradi i primjenjuje usvojeno.
- Ubjeđenje je osnova postupanja, ali između ubjeđenja i praktičnog postupanja postoji složen proces vježbanja i navikavanja. Ono je i provjera efekata metode ubjeđivanja i uvjeravanja (razumijevanja).
- Vaspitanje ima puni smisao samo u svjesnoj aktivnosti onoga koji nešto uči, usvaja i primjenjuje. Ona se ne odnosi samo na **navike i umenja** već na sve što će ličnost primjenjivati u praksi npr. misli, riječi, shvatanja, ubjeđenja, radnje itd. Navike i umenja su u ovom procesu u središtu, jer su značajne za svakodnevni život i što nemaju svrhu bez vježbanja.
- Navike su na visokom stepenu automatizovane jednostavne radnje koje se obavljaju brzo i lako sa neznatnim učešćem svijesti snage i energije.

- Umenja se odnose na složenije radnje u čijem vršenju je neophodno veće učešće svijesti i koje se samo djelimično mogu automatizovati. Ipak, sam proces vježbanja i navikavanja ima određeni redosled i pod punom je kontrolom svijesti. Doslednost, upornost i stalni nadzor su neophodni, jer jednom stečena navika postaje unutrašnja potreba učenika, njegova druga priroda.
- **Sredstva vježbanja i navikavanja** su međusobno povezana i treba da čine cjelinu: rad, praksa i lična aktivnost vaspitanika su osnova i suština vježbanja i navikavanja; školski red, režim života i rada učenika, pa i propisi i društvena pravila u širem smislu; tradicija (navika jedne sredine ili škole); organizovanost procesa vaspitanja; život i rad u kolektivu; igra zabava i kulturna razonoda; nastavnikova kontrola je neizbježno sredstvo.
- Da navikavanje ne bi dobilo karakteristike dresure najbolje je metode ubjeđivanja i uvjeravanja ostvarivati uporedo, tj. sa postupkom osvješćivanja i emocionalnog obogaćivanja onoga što se vježba i primjenjuje.